

DENİZCİLİK KÜLTÜRÜ: YOK OLMAK YA DA YENİDEN DOĞMAK

Ferruh N. Ayoğlu

Farklı insanlar için farklı anlamlar taşır deniz. Kimileri için ekmek kapısıdır deniz. Küçük bir balıkçı teknesinden gırgırlara, günöbirlik gezi teknelerinden mavi tur teknelerine, şehir hatları vapurlarından yüzen otellere ya da dev boyutlu yük gemilerine kadar geniş bir yelpazenin içinde yer alır denizci.

Kimileri için keyiftir deniz. Giderek hızlanan, hızlandıkça kuralsızlaşan, kuralsızlaştıkça acımasızlaşan ve tüketen modern yaşamdan sıyrılıp engin mavide yol alır, bir koya, doğanın sessiz ve dingin koynuna sığınır denizci.

Kimileri içinse bir kaçıştır deniz. Tekneye binip kendini maviye vurmak... çözüp halatı ayrılmak karadan... sıradan bir eylemlilik değildir insan yaşamında. Ulaşabildiği noktada, karada yaşamaya adapte olabilmiş bir türün kendini karaya bağlayan kurallardan, yargılardan kurtulup özgürlüğe adım atmasıdır kendini maviye vurmak. Tekneyi karaya bağlayan halatları çözerken, ona doğduğundan beri öğretilen, uyulması zorunlu kurallardan kurtulur denizci; özgürlüğe yelken açar, kendisiyle başbaşa kalır. Ve belki de bu yüzden, bir tür arımadır deniz.

Başka özellikleri de var denizde olmanın. Tekne, boyutu, özellikleri, fiyatı farklılıklar gösterse de, denizcinin evidir, özeli. Denize, bütün denizcilerin ortak kullandığı bahçe. Bu durum kara yaşamında pek de sık görölmeyecek bir biçimde, farklı evlerin yanyana bulunmasına yol açar. Şimdi bir düşünün. Altı metrelik mütevazi teknesiyle yol yapan denizci, eşsiz güzellikteki koyda demirleyip kıçtan kara olmuş otuz metrelik gösterişli motor yatın yanına demirleyip kıçtan kara olur. Her iki teknenin de kış havuzluğunda bir masa kurulur. Her iki teknenin de kış havuzluğundaki masanın çevresine oturmuş insanlar bulunur. Ve tam bu anda muhteşem bir olay gerçekleşir. Farklı özellikteki teknelerin, farklı yapısal özelliklere sahip kış havuzluklarındaki, farklı özellikteki masaların çevresinde oturan farklı insanlar, aynı manzarayı seyreterek, aynı içkiyi yudumlar. Muhteşemlik bununla da bitmez. Birazdan denize girme vakti gelir ve aynı denize girilir. Lafın kısı, teknenizin boyutu, özellikleri, pahası ne olursa olsun, aynı denize girersiniz.

İşte bu farklılıklar yüzündendir ki, aynı anda, aynı zamanda, birbirinden çok farklı tekneler ve farklı anlamlandırmalara sahip denizciler birarada bulunur denizde. Ve yine işte bu yüzündendir ki, denizcinin davranışlarını belirleyen, deyim yerindeyse bir tür kültürel doku tanımlanır. Kültürel dokunun bir kısmı yazılı kurallardan oluşur. Temelde yaşam güvenliğini koruyan yasal düzenlemeler, ortak bir alanı kullanan denizcilerin uyması zorunlu olan davranışlarını tanımlar. Kim kime yol verecek, işaret şamandırasının ne tarafından geçilecek, seyir fenerleri nasıl kullanılacak, denizcilik haritalarında hangi işaret hangi anlama gelecek? Yazılı metinler ya da yasal düzenlemeler, başka bir ifade ile denizcilik mevzuatı, bu anlamda

denizcilerin ortak dilini oluşturur. Bu kuralların ortak bir mantıksal gerekçesi bulunur ve ustalar bu kurallara sıkı sıkıya uyulmasını, kuralların çoğu zaman acı deneyimlerden yola çıkarak oluştuğunu vurgularlar. Kendisinin bu kurallara uymak zorunda olduğunu bilen, bilmesi gereken denizci karşılaştığı diğer denizcilerin de bu kuralları bildiğini ve kurallara uyacağını varsayar.

Bir de yazılı olmayan, kuşaktan kuşağa aktarılarak sũrdũrũlen kurallar var ki, denizcilik kũltũrũ dediğimiz şey de burada başlıyor. Aslına bakılırsa sorunlar da, yakınmalar da bu noktada başlıyor. Yaşananlar, kũtũ örnekler denizcilik kũltũrũnũ eritiyor, dibe çekiyor, tũketiyor; ũstelik de tek taraflı bir ũzellik sergilemeden. Sıkça değinilen, konuşulan, yazılan birkaç ũrneęe bakalım ve bazı sorular soralım. Sakin bir koyda demirlemiş teknenin misafirleri aynı koya gelen gezi teknesinin bangır bangır bağıran ses sisteminden gũrũltũsũnden yakınıyor, denizcilik kũltũrũnũn bu olmadığını sũylũyor. Ancak, aynı yelkenli tekne iskelesine sancağına kimseler yanaşamasın diye kıç halatlarını mũmkũn olduğunca geniş bir açıyla, ũstelik hiç de gerekmiyorken, karaya bağlıyor. Denizcilik kũltũrũnũ oluşturan kurallar bazı temeller ũzerinde yũkseliyor. Bunlardan ilk ikisi sevgi ve saygı.

2 Nisan 2019, Zonguldak